

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра міжнародного європейського права

Міждисциплінарна курсова робота

на тему:

«Принцип суверенної рівності держав в умовах глобальної безпеки та
гібридних загроз»

Студентки 3 курсу МП-31 групи

Галузь знань 29 Міжнародні відносини

Спеціальність 293 Міжнародне право

Новак Вікторії

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри міжнародного та
європейського права

Саванець Людмила Михайлівна

Національна шкала: _____

Кількість балів: _____

Оцінка: ECTS _____

Члени комісії:

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

Тернопіль – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО -ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРИНЦИПУ СУВЕРЕННОЇ РІВНОСТІ ДЕРЖАВИ	
1.1 Поняття державного суверенітету в міжнародному праві.....	8
1.2 Формування принципу суверенної рівності держав.....	10
1.3 Закріплення принципу у міжнародно-правових документах.....	11
1.4 Взаємодія принципу суверенної рівності з іншими принципами міжнародного права.....	12
РОЗДІЛ 2. СУВЕРЕННА РІВНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	
2.1 Вплив глобалізації та міжнародних організацій на обсяг суверенних прав	14
2.2. Суверенна рівність та діяльність міжнародних організацій.....	15
2.3. Колективна безпека та обмеження суверенітету.....	17
РОЗДІЛ 3. СУВЕРЕННА РІВНІСТЬ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ	
3.1. Поняття та особливості гібридних загроз (кібератаки, інформаційні війни, економічний тиск).	20
3.2. Вплив гібридних загроз на суверенітет держав.....	21
3.3. Приклади порушення суверенної рівності через гібридні інструменти.	23
РОЗДІЛ 4. МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУВЕРЕННОЇ РІВНОСТІ У ХХІ СТОЛІТТІ	
4.1. Роль Міжнародного Суду ООН та міжнародних трибуналів у захисті суверенних прав.	26
4.2. Співробітництво в межах НАТО та ЄС як інструмент колективної протидії гібридним впливам.	27
4.3. Міжнародне співробітництво та нові підходи до захисту суверенітету держав у ХХІ столітті.....	29
ВИСНОВКИ	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	32

ВСТУП

Актуальність роботи. На наших очах те, що ми звикли називати міжнародним порядком, просто розповзається по швах. Глобальні зсуви останніх років, запекла гризня великих гравців за сфери впливу та поява конфліктів, які взагалі важко втиснути в старі визначення, фактично обнулили ту безпекову базу, на якій світ вибудовувався після 1945-го. Найбільше під цей каток потрапив принцип суверенної рівності держав — та сама фундаментальна ідея зі Статуту ООН, яка мала б гарантувати кожній країні недоторканність. Юридично він досі виглядає бездоганно: кожна країна, незалежно від її ВВП чи ядерного арсеналу, має володіти однаковим обсягом прав. Проте в реаліях 2020-х років ця рівність дедалі більше нагадує правову ілюзію. Коли на державу тиснуть не танками, а через масовані кібератаки на енергосистеми, вкиди дезінформації або економічне задушення, традиційні механізми захисту суверенітету починають буксувати. Використання нерегулярних збройних формувань та політичне втручання через «п'яті колонії» дозволяють агресорам дестабілізувати опонентів, формально не порушуючи кордонів. У таких умовах реалізація суверенної рівності перетворюється на виклик: як малій державі захистити свою незалежність, якщо методи впливу лежать у «сірій зоні», де міжнародне право ще не сформувало чітких запобіжників? Це вимагає не просто констатації норм Статуту ООН, а радикального перегляду того, що ми вважаємо втручанням у внутрішні справи в епоху цифрових війн.

Аналіз останніх досліджень та наукових праць. Сьогодні, якщо подивитися на наукові роботи за останні роки, стає зрозуміло, що звичне поняття суверенної рівності держав сильно змінюється. Ті класичні правила, про які ми говорили раніше, зараз фактично проходять перевірку на міцність через постійні кризи у світі. Дослідники все частіше кажуть, що старі доктрини суверенітету поступово «стираються». Головна причина тут — гібридні загрози. Коли йдуть постійні кібератаки або інформаційні загрози, то межа між миром і війною стає дуже розмитою. Виходить так, що агресор може спокійно порушувати незалежність іншої країни, навіть не оголошуючи війну офіційно. Окремо в сучасних працях виділяють проблему «цифрової

нерівності». Це коли суверенітет держави напряду залежить від того, наскільки в тебе розвинуті технології та чи можеш ти реально захистити свій інфопростір. Також багато пишуть про кризу міжнародних організацій, і в першу чергу — ООН. Науковці прямо кажуть: через те, що хтось постійно зловживає правом вето, а колективна безпека не працює, принцип рівності держав стає просто формальністю, особливо для тих, на кого напали. Саме тому зараз пропонують переходити від просто юридичних визначень до концепції «захищеної суб'єктності». Тобто статус держави сьогодні — це реальна здатність відбиватися від різних методів впливу, навіть якщо це не прямі бойові дії. У підсумку, фахівці закликають оновити міжнародне право і додати туди такі речі, як технологічний чи енергетичний суверенітет, бо без них про реальну безпеку зараз говорити неможливо.

Метою міждисциплінарної курсової роботи є розібратися, як зараз змінюється сама суть і те, як справді працює принцип суверенної рівності держав. Це питання сьогодні максимально актуальне, бо ми бачимо повний безлад у світовій безпеці та ці постійні гібридні загрози, які ламають старі правила. Окремо зупинюся на тому, як оці некінетичні методи, ті ж самі хакерські атаки чи маніпуляції інформацією, реально впливають на те, чи мають країни хоч якусь рівність. Також у роботі я спробувала оцінити, чи взагалі зараз такі структури як ООН можуть хоч якось захистити суверенні права малих або середніх держав, коли на них тиснуть. Ще один момент — це пошук нових частин суверенітету, як-от енергетична чи технологічна незалежність, бо в нашому столітті без цього безпеки просто не буде.

Відповідно до мети визначимо такі **завдання:**

- Проаналізувати теоретико – правову основу принципу суверенної рівності держав у міжнародному праві.
- Дослідити традиційного уявлення про державний суверенітет та вплив глобалізації на нього.
- Визначити природу і типологію сучасних гібридних загроз в умовах глобальної безпеки.

- Проаналізувати сутність та шляхи реалізації принципу суверенної рівності у аспектах інформаційного та кібернетичного протиборства.

- Охарактеризувати поточний стан і впливові деструктивні чинники, які сприяють кризовим ситуаціям у системах колективної безпеки та міжнародних інституцій.

- Проаналізувати ефективність чинних міжнародно-правових інструментів у захисті суверенних прав держав від некінетичної агресії.

- Сформулювати пропозиції, щодо вдосконалення апарату міжнародного права стосовно гібридних втручань.

- Презентувати правові механізми відповідальності держав за порушення суверенітету в конфліктах, які виникають у «сірих зонах».

Об'єкт дослідження — це живий пласт суспільних відносин, що виникають навколо спроб держави втримати свій суверенітет і захистити його в умовах, коли вся світова політична система йде обертом. Це не просто сухі параграфи, а реальне сплетіння правових, політичних та безпекових вузлів, які зав'язуються під час гри держав як рівних суб'єктів. Сюди ж входить і те, як національні уряди намагаються «намацати» спільні точки дотику з міжнародними структурами, щоб хоч якось вистояти проти чинників, що сьогодні буквально розхитують стабільність світового правопорядку.

Предмет дослідження фокусується на розборі міжнародних норм, політичних доктрин та суто наукових поглядів на проблему. Саме цей масив правил і теорій де-факто визначає, який реальний статус має держава сьогодні та які в неї взагалі залишилися важелі, щоб не дати витерти об себе ноги в плані суверенної рівності. Це питання зараз стає руба, якщо зважати на нескінченні гібридні атаки та загальний хаос у світовому устрої, який ми всі бачимо. У цій роботі я хочу відстежити, як класичні норми «виживають» і чи дають вони бодай якийсь ефект, коли на державу тиснуть некінетичними методами, що взагалі не вписуються в старі підручники з права.

Теоретичною основою дослідження є концептуальне підґрунтя моєї роботи, яке вибудовувалося через детальний розбір класичних і цілком новітніх доктрин міжнародного права, що стосуються природи суверенітету.

Фундаментом тут стали праці таких мислителів, як Г. Гроцій, Ж. Боден чи той же Е. де Ваттель. Саме їхні ідеї свого часу дали поштовх до розуміння суверенної рівності як чогось невід'ємного для будь-якої держави. Особливий акцент у роботі я роблю на сучасному науковому дискурсі. Тут не обійтися без напрацювань наших і закордонних правознавців — зокрема М. Буроменського, В. Буткевича та О. Мережка. Їхні розвідки дозволяють піддати критичному переосмисленню те, як саме трансформуються суверенні права під тиском глобалізації чи діяльності різних наднаціональних структур. Розгляд суверенітету через призму інформаційних воєн чи тих же кібератак спирається на розробки Ф. Гоффмана, а також на вітчизняні підходи.

У першому розділі показано теоретичні основи суверенітету, здатність держави до самообмеження заради спільних правил. Історичний шлях від Вестфальського миру до Статуту ООН закріпив рівність не як фактичну силу, а як єдиний правовий щит для малих націй. Встановлено, що суверенна рівність не працює сама по собі. Цей принцип сильно пов'язаний з принципами невтручання та територіальної цілісності. Будь-яка агресія (наприклад дії РФ проти України) — це не звичайний конфлікт, а повний демонтаж цього фундаменту. У ХХІ ст. суверенітет — це право на власний шлях, яке держави реалізують через участь у міжнародних структурах, не втрачаючи при цьому своєї юридичної незалежності.

Другий розділ курсової роботи розкриває процес перетворення класичної «абсолютної» влади держави на складну мережеву модель. Основний меседж тут у тому, що сьогодні повна ізоляція — це шлях до самоліквідації. Сучасна держава свідомо «відрізає» частину своїх повноважень і делегує їх структурам на кшталт МВФ чи ООН, купуючи собі таким чином стабільність і хоч якісь гарантії безпеки. Головний висновок розділу — суверенітет у ХХІ столітті перестав бути просто привілеєм, він став відповідальною функцією. Це означає, що будь-який імунітет від зовнішнього втручання фактично анулюється, якщо режим переходить червоні лінії — чинить геноцид або йде війною на сусіда. При цьому ми чітко бачимо прірву між красивою рівністю на папері та

реальною ієрархією у світі, де тон задають гравці з правом вето або монополією на фінансові ресурси.

У третьому розділі ми виходимо на поле гібридних загроз, які створюють так звану «сіру зону». Тут суверенітет нищиться не прямим ударом, а через кібератаки, вкиди дезінформації та економічне затягування зашморгу. Головна фішка таких ударів — їхня анонімність. Маніпулюючи свідомістю суспільства, агресор може паралізувати державні інститути, формально навіть не перетинаючи кордон жодним солдатом. Це веде до небезпечної ерозії суб'єктності: країна наче й має прапор, гімн і кордони, але реально втрачає здатність ухвалювати самостійні рішення. Фактично, ми досліджуємо процес, як держава перетворюється на порожню оболонку, поки її внутрішній суверенний ресурс вимивається некінетичними методами впливу. Четвертий розділ вказує що міжнародні суди та трибунали, попри відсутність миттєвого примусу, створюють режим «юридичної токсичності» для агресорів, позбавляючи їх права прикриватися незалежністю для вчинення злочинів. Паралельно з цим, участь у НАТО та ЄС трансформує суверенітет у формат «колективного сейфа», де держави обмінюють частину процедурної свободи на реальний цифровий та енергетичний захист. Головний висновок розділу: сьогодні суверенітет захищається не високим парканом, а здатністю нації бути частиною глобальної імунної системи, яка нейтралізує анонімні гібридні атаки через солідарну відповідь та спільні технологічні щити.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРИНЦИПУ СУВЕРЕННОЇ РІВНОСТІ

1.1 Поняття державного суверенітету в міжнародному праві

Суверенітет є одним з системоутворюючих понять у міжнародному праві. Попри це, не існує єдиного, загальноприйнятого визначення даного терміну. Він використовується представниками різних професій: юристами, філософами, політиками, журналістами у різних значеннях. Окрім цього, він може мати різне трактування в юриспруденції, політології, історії, філософії та суміжних науках. Особливої актуальності питання суверенітету набули після початку повномасштабної агресії Росії проти України, оскільки фактично її причиною стало повне нехтування суверенітетом (абсолютне невизнання) Української держави з боку РФ. Таким чином, насущними залишаються питання розкриття сутності та ролі державного суверенітету в контексті міжнародного права, яке постійно розвивається, а його вплив на переформатування міжнародного правопорядку суттєво збільшується. Поняття «суверенітет» змінювалося впродовж тривалого періоду часу, тому важливо звернути увагу на його сутність. [11, с.155] Логіка співіснування та неминуча потреба держав бодай якось взаємодіяти між собою рано чи пізно мали викристалізуватися у певні нормативні запобіжники. Протягом цілих епох у літописі нашої цивілізації саме державні утворення залишалися, по суті, монополістами на світовій арені. Вони виступали тими єдиними реальними гравцями, чію волю та взаємні претензії намагалися хоч якось втиснути в рамки загальновизнаних правил. Тобто, як ми розуміємо, вони й виступали ключовими суб'єктами. В основі ж усієї цієї міжнародної правосуб'єктності лежить суверенітет. Саме він, як на мене, і диктує сьогодні те, які права чи обов'язки має країна як повноцінний учасник міжнародного права. Звісно, сама по собі ідея суверенітету від моменту своєї появи встигла пережити просто колосальні трансформації, фактично перетворившись на такий собі наріжний камінь для будь-якої сучасної моделі державності. Хоча цій темі, її внутрішній логіці та змістовному наповненню приділяли просто вагон уваги ще в минулі віки, вона й досі не випала з порядку денного — як у суто теоретичних

дискусіях, так і в реальній політичній грі. Ми маємо справу з концептом, який постійно «перепрошивається» під тиском часу, але при цьому не втрачає своєї центральної ролі в архітектурі світового устрою. Питаннями того, як саме працює державний суверенітет у міжнародному праві, займалося чимало вчених. Серед українських дослідників варто згадати напрацювання В. А. Василенка, Ю. С. Шемшученка, В. М. Шаповала та І. В. Яковюка разом із іншими колегами. Свого часу фундаментальний внесок у розчищення цих інтелектуальних завалів зробили такі постаті, як В. М. Корецький, І. І. Лукашук та М. О. Ушаков. Їхні напрацювання й досі слугують тим залізобетонним базисом, без якого неможливий жоден притомний аналіз міждержавної взаємодії в нинішньому глобалізованому хаосі. Насправді суверенітет держави — це не якась застигла абсолютна величина. Сама логіка спілкування між країнами неминуче штовхає їх до зближення та активізації контактів, що, своєю чергою, змушує узгоджувати часто полярні національні інтереси. Це постійний пошук компромісів, де заради банального виживання, соціального прогресу чи миру доводиться йти на певні поступки. Важливо розуміти: і світові гіганти, і зовсім малі країни змушені грати за правилами міжнародного права, які вони самі ж і виписували. Центральним нервом тут виступає саме державний суверенітет — він, власне, і визначає «вагу» та місце країни в міжнародній ієрархії. Якщо говорити мовою класики, то це верховенство влади всередині своїх кордонів та повна незалежність на зовнішній арені. Простіше кажучи: ніхто не має права пхати ніс у внутрішні справи суверенної держави без її на те доброї волі. Проте сьогодинське розуміння суверенітету далеке від абсолюту. У вирі глобалізації держави добровільно беруть на себе купу зобов'язань, підписують договори та входять у міжнародні альянси. Це не втрата незалежності, а свідоме делегування частини повноважень, де за державою в будь-якому разі залишається останнє слово та право контролю. Обмежень суверенітету можливе тільки за згодою самої держави. До суверенітету потрібно також віднести територіальну цілісність. Анексія, порушення кордонів чи окупація є серйозними порушеннями міжнародного права. Саме тому така велика увага приділена суверенітету держави і засуджуються будь які

дії спрямовані на його підрив. У теперішньому світі залишається важливою складовою держави і не втрачає свої політико-правові цінності. Тобто вступаючи в міждержавні чи міжнародні об'єднання держава не передає свій суверенітет а лише частину суверенних прав для досягнення спільної мети, тобто передача права на здійснення відповідних функцій.

1.2 Формування принципу суверенної рівності держав

Термін «принцип» має латинське походження і визначається, як вихідні положення, керівні правила та основа. Взагалі, якщо розбиратися, як виникла ідея суверенної рівності, то це не була якась одноразова акція чи раптове рішення дипломатів. Це скоріше результат того, що світ століттями намагався відійти від права сильного до хоча б якихось правил гри. Традиційно все зводять до Вестфальського миру 1648 року. До того моменту в Європі все трималося на ієрархії. Вестфальська система це діло по суті перекреслила, бо монархи домовилися, що на своїй землі кожен сам собі господар. Це і став той самий фундамент — територія держави стала недоторканною, а зовнішня влада над нею — незаконною. На мою думку, варто погодитися з думкою вчених про високе значення Вестфальського миру в формуванні цього принципу. Всі принципи, які були тут сформульовані стали основою міжнародних відносин, стали основою багатьох інститутів і концепцій у міжнародному праві. Звісно, у XVI-XIX століттях це все ще не працювало, бо великі держави все одно робили що хотіли, а менші країни просто підлаштовувалися. У XVII столітті за практикою міжнародних відносин, ідея рівності держав продовжувала застосовуватись, як у Вестфальському мирі 1648 року. Але юридично ідея рівності потроху просочувалася в міжнародні договори. На тому ж Віденському конгресі 1815 року почали з'являтися правила дипломатичного етикету, які були однакові для всіх. Це вже був крок до того, щоб зробити суверенітет не просто силовим, а правовим поняттям. Реальний прорив стався вже після Другої світової війни, коли створювали ООН у 1945-му. У Статуті (конкретно в 2-й статті) прямо прописали, що організація базується на принципі суверенної рівності всіх членів. Це була спроба нарешті зрівняти в правах колишні колонії та величезні імперії. Ідея проста: незалежно від того, скільки в тебе населення

чи капіталу, ти маєш однаковий юридичний статус. Сюди входить і територіальна цілісність, і право самостійно вирішувати свою внутрішню політику без вказівок ззовні. Після цього була ще Декларація 1970 року, де цей принцип розписали ще детальніше. У декларації сказано, що кожна держава має право обирати свій шлях розвитку — соціальний, політичний чи економічний. Ясно, що в реальному часі ми бачимо купу порушень, і часто сильні країни ігнорують ці норми. Але як не крути, без суверенної рівності міжнародне право взагалі б розсипалося, бо тоді б світ офіційно перетворився на джунглі, де виживає тільки сильніший. Це така собі юридична страховка для малих держав, щоб мати хоч якийсь голос на світовій арені.

1.3 Закріплення принципу у міжнародно-правових документах

У площині сучасного правопорядку фіксуємо доволі специфічний казус: за фактичної засадничості державного суверенітету, його універсального конвенційного визначення де-юре досі не існує. Референтним для нашої доктрини лишається зміст Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року. Цей акт не обмежився декларативністю, а чітко артикулював суверенний статус Республіки крізь призму верховенства, самостійності та неподільності владних прерогатив у її кордонах, паралельно застовпивши принцип рівноправності у зовнішніх зносинах. Ідучи до глобального нормативного базису, варто акцентувати увагу на п. 1 ст. 2 Статуту ООН. Саме ця норма встановлює жорстку межу для самої Організації, позбавляючи її права на несанкціоноване втручання у сфери, що апріорі належать до внутрішньої компетенції держави. Статутні положення безальтернативно стверджують: уся архітектура ООН тримається на фундаменті суверенної рівності кожного її члена. Показово, що за результатами Другої світової війни ця ідея остаточно трансформувалася з кабінетної теоретичної конструкції у юридичну норму прямої дії. Подальша деталізація вказаного принципу в Декларації 1970 року зацементувала за кожним суб'єктом невід'ємне право на автономний вибір власного вектора розвитку — будь то політичний, соціальний чи економічний устрій. У сухому залишку, Декларація перетворила суверенну рівність на ключовий правовий щит та превентивний аргумент у будь-яких міждержавних

спорах щодо спроб зовнішнього впливу на внутрішні процеси суверенної одиниці. Ще варто згадати Гельсінський заключний акт 1975 року. Хоча він більше про безпеку в Європі, там теж дуже добре підтвердили суверенітет, там йдеться про територіальну цілісність держав, непорушність кордонів та повноваження прав людини та її основних свобод, включаючи свободу релігії, совісті та переконань. Основний акцент зробили на територіальній цілісності та непорушності кордонів. Адже не може бути рівність, якщо кордони країни ніхто не поважає. Держави тоді домовилися, що кожна з них має право видавати власні закони і розпоряджатися своєю землею так, як вважає за потрібне, без огляду на сусідів чи великих гравців. Загалом, ці три документи — Статут ООН, Декларація 1970 року і Гельсінський акт — це такий собі «золотий стандарт». Вони перевели суверенну рівність із розряду філософських ідей у реальну площину міжнародного права. Зрозуміло, що в житті ми бачимо купу порушень, і часто сильніші просто ігнорують їх. Але юридично саме ці акти тримають систему цілісною.

1.4 Взаємодія принципу суверенної рівності з іншими принципами міжнародного права

Як правило, основні норми міжнародного права не існують окремо, вони утворюють систему, де елементом є кожен із принципів. Принцип суверенної рівності слугує основою для реалізації всіх інших принципів у міжнародних відносинах. Основним завданням принципу суверенної рівності є забезпечити рівну участь держав у міжнародних відносинах незалежно від їх розходжень. Суверенну рівність навряд чи можна вважати якоюсь автономною константою, що застигла в тексті Статуту ООН. На практиці це скоріше рухливий елемент, який набуває сенсу лише в координації з іншими постулатами міжнародного права. Візьмемо хоча б зв'язок із принципом незастосування сили. Тут логіка гранично жорстка: якщо одна держава здатна безкарно диктувати умови іншій за допомогою зброї, то про яку рівність взагалі йдеться? Це вже не правопорядок, а ієрархія. Саме тому суверенітет у його сучасному розумінні працює як юридичний щит, що має зрівнювати шанси великих гравців і малих націй, хоча б у правовому полі. Цей же суверенітет часто перетворюється на

камінь спотикання, коли ми говоримо про невтручання у внутрішні справи. З одного боку — право держави на закритість, а з іншого — універсальність прав людини. Дехто використовує ідею рівності, як ширму, мовляв, «наш суверенітет — це наше право робити що завгодно всередині кордонів». Проте, сучасне право поступово відходить від такого абсолютизму. Рівність сьогодні — це не право на ізоляцію, а право на участь у спільних правилах гри без зовнішнього примусу. Що ж до виконання зобов'язань (того самого *pacta sunt servanda*), то тут взаємодія взагалі виглядає, як тест на зрілість держави. Парадоксально, але факт: чим більше держава бере на себе договірних обмежень, тим сильнішим є її реальний суверенітет. Адже здатність самотійно, за власною волею, ставити собі рамки — це і є найвищий прояв рівноправності. Це не підпорядкування сильнішому, а координація між рівними. Без мирного вирішення спорів ця вся конструкція взагалі розсипалася б. Оскільки над державами немає якогось єдиного універсального способу вирішення всіх міжнародних спорів, будь-який конфлікт має вирішуватися через узгодження позицій. Це і є прямим наслідком того, що ніхто не може бути суддею над іншим без його на те згоди. Зрештою, ми маємо систему, де кожен принцип — від самовизначення до територіальної цілісності — є частиною єдиного ланцюга. Розірвавши одну ланку, і суверенна рівність миттєво перетвориться на фікцію, залишивши світ один на один із хаосом і правом сили.

РОЗДІЛ 2. СУВЕРЕННА РІВНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

2.1 Вплив глобалізації та міжнародних організацій на обсяг суверенних прав

На сьогоднішній момент питання глобалізації викликає чимало дискусій. Глобалізація — це процес, що бере початок у далекому минулому і демонструє, як розвиток торгівлі та технологій сприяв посиленню взаємозв'язку та взаємозалежності між різними частинами світу. Це явище охоплює економічні, соціальні, політичні та правові аспекти розвитку кожної окремої країни. [14, с.1] Сучасна ерозія класичної державності де-факто детермінована експансією транснаціональних викликів, що не просто ігнорують кордони, а фактично нівелюють їхню бар'єрну функцію. Кліматична деградація, мережевий тероризм, хаотичні міграційні вектори та цифрові диверсії — увесь цей конгломерат загроз апріорі виштовхує національні уряди в зону колективної відповідальності, де автономія волі стає радше юридичною фікцією. Як наслідок, традиційний суверенітет зазнає системного «розмивання», оскільки реальний простір для самостійного маневру критично звужується під тиском наднаціональних приписів. Глобалізація, по суті, нав'язує радикальну ревізію управлінських парадигм, де столиці змушені балансувати на межі між міжнародним кон'юнктурним диктатом та відчайдушними спробами втримати бодай номінальну суб'єктність. У цьому контексті вимальовується доволі жорстка діалектика: адаптація до глобальних стандартів через захист засадничих національних інтересів може дещо цементувати позиції країни, тоді як надмірна реверансність у бік глобальних інституцій веде до реального вимивання суверенних важелів. Нині теорія «абсолютного» суверенітету сприймається швидше як припорошений пилом історичний артефакт, аніж як робочий інструмент реальної політики. Глобалізаційні процеси настільки глибоко «прошили» національні межі, що в економічній та правовій площинах останні набули ознак напівпрозорості. За домінування міжнародних структур виникає специфічний феномен: формально держави зберігають свій суверенний фасад, проте реальний діапазон їхньої автономної активності фактично зведено

до нульової позначки. Взяти хоча б правила СОТ чи вимоги МВФ, тут вже не парламент вирішує, які податки ставити, а глобальні фінансові алгоритми. Виходить, що обсяг суверенних повноважень тепер прямо залежить від того, наскільки держава інтегрована в глобальні структури. Глобалізація висмоктує ресурси з ізольованих країн, тому доводиться ділитися частиною своєї влади з наднаціональними органами в обмін на стабільність і ринки. Тобто ми бачимо не втрату суверенітету, а навпаки його трансформацію в такий собі мережевий формат. Взагалі, якщо подивитися на те, як зараз пре міжнародна та правова глобалізація, то стає ясно — з'являється купа нових норм і принципів. Колись такі речі вважалися чисто внутрішньою справою кожної окремої держави, а зараз, це загальний стандарт. Це насправді круто оновлює всі державно-правові системи у світі, бо треба підлаштовуватися під універсальні правила, які прийняті в співтоваристві. Якщо ж глянути на розвиток цивілізації взагалі, від самих її витоків, то це такий собі рух від окремих локальних історій до однієї спільної історії всього людства. І цей процес постійно тягне за собою зміну етапів, якихось історичних періодів. Відповідно до цього змінюються і правові норми, самі форми чи процедури того, як це все юридично закріплюється та впорядковується. Від себе додам, що сьогодні суверенітет — це вже не просто закриті кордони, а вміння держави якось вижити й зберегти своє обличчя в цьому глобальному потоці, де старі методи контролю вже просто не працюють через той же інтернет чи цифрові технології.

2.2. Суверенна рівність та діяльність міжнародних організацій

Однією з головних цілей міжнародних організацій є підтримання міжнародного миру та безпеки серед держав, незважаючи на те що переважна більшість конфліктів мають внутрішній, а не міжнародний характер, нерідко наслідки таких конфліктів відчуваються і сусідніми державами. Коли ми намагаємося втиснути принцип суверенної рівності в рамки сучасних міжнародних організацій, то відразу впираємося в купу протиріч. В документі все красиво: одна держава — один голос. Але по факту діяльність будь-якої серйозної структури, від ООН до ВТО, — це історія про те, як формальна рівність розбивається об політичну реальність. Тут виникає головне питання:

чи залишається держава рівною іншим, якщо її доля вирішується в кабінетах, де в неї навіть немає права вето? Візьмемо для прикладу Раду Безпеки ООН. Це, мабуть, найяскравіший кейс, де суверенна рівність стає суто декларативною. Поки "велика п'ятірка" має особливий статус, усі інші країни змушені підпорядковуватися рішенням, на які вони майже не впливають. Це така собі ієрархія, де юридичний статус у всіх однаковий, а от реальних інструментів влади — обмаль. Проте міжнародне право виправдовує це концепцією функціональної необхідності: мовляв, задля загального миру великі гравці повинні мати більше відповідальності і прав. З іншого боку, діяльність міжнародних організацій створює платформу, де малі держави взагалі отримують голос. Без цих майданчиків їхній суверенітет був би ще більш вразливим. В межах МО рівність проявляється через процедурні моменти: право на участь у дискусіях; рівний доступ до інформації; можливість створювати коаліції (блокове голосування). Але є ще фінансовий аспект, про який часто забувають. Вплив у багатьох організаціях, особливо фінансових (як МВФ), прямо пропорційний грошовому внеску. Тут принцип "одна держава — один голос" взагалі не працює, замість нього діє щось на кшталт акціонерного товариства. І отут суверенна рівність починає тріщати по швах. Держава нібито вільна, але вона змушена коригувати свій внутрішній курс під диктовку міжнародних чиновників, щоб отримати кредит чи доступ до ринку. Зрештою, ми маємо справу з постійним торгом. Міжнародні організації — це не "світовий уряд", але вони поступово забирають у держав частину їхніх суверенних прерогатив. Рівність у цьому контексті трансформується: це вже не про абсолютну незалежність, а про рівні стартові умови в межах правил, які диктує організація. Виходить такий собі парадокс — щоб захистити свій суверенітет у глобальному світі, держава змушена постійно ним ділитися, делегуючи права наднаціональним структурам. Саме поняття міжнародних організацій варто розглядати як добровільне об'єднання держав, що утворюється на базі міжнародного договору. Головною метою тут виступає реальна співпраця в економіці, науці чи політиці. Попри те, що ці інституції є самостійними суб'єктами міжнародного права і їхня позиція — це не просто сума думок

різних країн, є один принциповий нюанс. На відміну від держав, воля міжнародної організації ніколи не буває суверенною. Це ключова відмінність. Висвітлюючи взаємодію різних держав в межах тих же ООН чи НАТО, одразу виділяється одна велика правова заковика. Будь-яка така співпраця — чи то глобальна, чи то регіональна — вона апріорі змушує країну добровільно віддавати частину своїх прав, на наднаціональний рівень. І отут, як на мене, класичний суверенітет і закінчується, бо держава вже не може сама по собі щось вирішувати, а мусить постійно підлаштовуватися під те, що скаже колектив. Що ж до самих процедур, така рівність взагалі часто стає просто документом. У світі, де зараз повно гібридних загроз, ця проблема б'є ще сильніше. Всі ці міжнародні механізми вони занадто неповороткі, бо поки всі суверенні сторони між собою домовляться, минає багато часу. І виходить, що поки узгоджують кожне слово, реальна безпека якоїсь країни вже слабне від кібератак чи якогось інформаційного тиску, на які треба реагувати миттєво. Я думаю, що суверенна рівність у наші часи — це не про те, щоб закрити кордони й нікого не пускати, це про право мати голос, який би не тонував у бюрократії чи чийхось вузьких інтересах. Тільки, якщо ми оновимо ці старі схеми, рівність стане не просто записом у документах, а реальним щитом для захисту національних інтересів у цьому вкрай нестабільному світі.

2.3. Колективна безпека та обмеження суверенітету

Сьогодні «міжнародною колективною безпекою», — ми називаємо такий собі результат довгої еволюції у світовій політиці, економіці та соціумі, де все постійно міняється. Коротше кажучи, зараз, це поняття охоплює цілу купу різних питань і викликів, з якими мусить розбиратися світ, аби хоч якось втримати стабільність і мир на планеті. Насамперед, нинішній підхід до цієї самої колективної безпеки враховує те, наскільки різними та заплутаними стали загрози. Ми вже давно не говоримо лише про старі-добрі війни чи тероризм у чистому вигляді. Сюди додалися зовсім нові «головні болі»: починаючи від кіберзлочинів і пандемій, і закінчуючи кліматом чи ядерною зброєю. Через це вся ця система безпеки стала набагато складнішою і, я б сказав,

мультидисциплінарною, бо вирішувати такі проблеми якимось одним методом уже просто не виходить, як не крути.

Сприймаючи систему колективної безпеки через призму ефективності, слід визнати, що: 1. Колективна безпека підвищує можливість того, що агресор зіштовхнеться з коаліцією держав, що мають переважуючу міць. Порівняно з цим без колективної безпеки агресори могли б очікувати у найгіршому випадку, приблизно рівне протистояння. 2. Колективна безпека створює організації, що самі по собі будуть сприяти створенню умов, сприятливих для збереження миру: шляхом надання інформації, корисної для скорочення занепокоєності стосовно експансіоністських намірів інших держав, а також шляхом створення міжнародних форумів з обміну ідеями та зміцнення спільних цінностей. 3. Колективна безпека сприяє регламентуванню дилем безпеки. Держави потребують меншого наступального потенціалу в зв'язку з тим, що всі учасники колективної безпеки роблять свій наступальний внесок у перемогу над агресором. [6, с. 135] В академічному дискурсі архітектура колективної безпеки виокремлюється через низку специфічних маркерів, що визначають її життєздатність. Насамперед мова йде про формування стійких коаліцій чи союзних об'єднань, які базуються на аксіологічній єдності та глибокій інтеграції в ключових сферах буття. Функціонування таких систем детерміноване щільною взаємодією суб'єктів у межах профільних інституцій, де панує спільна стратегічна візія. Остання реалізується через розгортання консолідованих оборонних контингентів та розгалужених мілітарних структур. Характерно, що безпековий контур таких утворень не є закритим: стабільність, що генерується всередині союзу, неминуче екстраполюється на зовнішній периметр. Ключовим етичним та правовим орієнтиром тут виступає превалювання спільних інтересів над егоцентризмом окремих держав, а також безумовний антропоцентризм — фокусування на безпеці індивіда як першооснові. Втім, за парадним фасадом офіційних декларацій ховається куди більш жорстка реальність. Система колективної безпеки фактично є легітимним інструментарієм для системної ерозії суверенних прерогатив. Це специфічний механізм, який де-юре та де-факто «корегує» межі державного суверенітету на

користь колективної доцільності. Хоча в публічному дипломатичному просторі таку пряму дефініцію зазвичай оминають, природа подібних структур передбачає добровільне, проте незворотне делегування частини владних повноважень на наднаціональний рівень. Логіка тут проста, але жорстка: щоб тебе не роздавили силою, ти маєш заздалегідь підписатися під тим, що міжнародна спільнота може втрутитися, якщо ти сам почнеш поводитись неналежним чином і станеш агресором. Виходить щось на зразок глобального договору, де держава віддає частину своєї незалежності в обмін на хоч якісь гарантії, що її захистять. Головним інструментом тут виступає Розділ VII Статуту ООН, де чітко сказано — якщо Рада Безпеки бачить загрозу миру, то суверенітет конкретної країни відсувається на задній план. Всякі там санкції, обрив дипломатії чи навіть військові операції — це ж і є пряме втручання в внутрішні справи держави, але право каже, що це нормально, бо держава колись сама під цим підписалася. Але в реальному житті, ця система постійно глючить через вибірковість. Колективна безпека класно працює проти дрібних країн, але коли справа доходить до великих гравців із правом вето, то вся ця «безпека» часто просто зупиняється. Це створює таку ситуацію, де чийсь суверенітет виявляється більш «захищеним», ніж у інших. Якщо влада починає геноцид або масово нищить своїх же людей, її право на невтручання юридично «згорає». Виходить, що суверенітет трансформувався з абсолютної влади в таку собі відповідальну функцію. Ти вже не можеш просто прикритися незалежністю, щоб виправдати воєнні злочини, бо в системі колективної безпеки суверенітет — це не безлімітний бонус, а роль, яка має вписуватися в загальні правила, інакше тебе просто винесуть за дужки правового захисту.

РОЗДІЛ 3. СУВЕРЕННА РІВНІСТЬ В УМОВАХ ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ

3.1. Поняття та особливості гібридних загроз (кібератаки, інформаційні війни, економічний тиск).

Гібридні загрози – це синхронізовані та скоординовані дії, спрямовані на систему вразливості інститутів демократичних держав, за використанням різноманітних засобів. Іншими словами цей термін можна описати, як загрози, що були створені задля одночасного застосування ворогами звичайних та нетрадиційних засобів для досягнення своїх цілей. Зараз термін «гібридна загроза» є усюди, але якщо розібратися по суті, то це така собі «сіра зона» між миром і відкритою війною. Головна мета — розхитати державу зсередини так, щоб вона сама посипалася, при цьому формально не порушуючи міжнародне право настільки, щоб отримати пряму військову відповідь. Це такий собі вірус, який виснажує організм країни. Кібератаки тут ідуть першим номером. Це вже давно не просто витівки хакерів, а реальна зброя, яка може покласти енергосистему, банківський сектор чи державні реєстри за лічені хвилини. Найгірше те, що в кіберпросторі майже неможливо одразу довести, хто саме натиснув кнопку. Ця анонімність дає агресору змогу просто знизати плечима. Таким чином, удар по суверенітету відбувається в цифрі, а наслідки — цілком реальні й фізичні.

Інформаційні війни — це взагалі окрема історія про те, як можна захопити розум без жодного пострілу. Тут головне, не стільки брехати, скільки створювати хаос і недовіру. Коли через фейки, ботоферми та маніпуляції в медіа суспільство розколюється на два табори, держава втрачає здатність приймати адекватні рішення. Суверенітет у такому разі стає примарним, бо воля народу, на якій він тримається, виявляється продуктом чужих політтехнологій. Це такий собі невидимий фронт, де лінія зіткнення проходить прямо через стрічку новин у смартфоні. Економічний тиск завершує цей набір «гібридності». Це може бути що завгодно: від раптових торгових ембарго до енергетичного шантажу чи маніпуляцій із борговими зобов'язаннями. Коли країну роблять залежною від певного ресурсу, а потім різко перекривають кран,

її політична незалежність перетворюється на фікцію. Доводиться йти на поступки, які суперечать національним інтересам, просто щоб економіка не пішла на дно. У контексті гібридних загроз сьогодні найбільше обговорюють державних акторів. Однак, ця концепція виникла в результаті дій, до яких були залучені слабші недержавні актори, щоб кинути виклик сильнішим сторонам за допомогою розумної тактики. Оскільки держави все ще є найпотужнішими супротивниками іншої держави чи альянсу, ми здебільшого думаємо про протидію державам у просторі гібридних загроз. Але це було б потенційно фатальним упущенням, якби до недержавних акторів не ставилися з такою ж серйозністю.

Недержавні актори в контексті гібридних загроз – це актори, які відіграють важливу роль у міжнародних відносинах і мають достатню владу, щоб втручатися, впливати та спричиняти зміни без будь-якої приналежності до встановлених інститутів держави. Роль недержавних акторів змінилася разом зі змінами в міжнародній політиці в результаті глобалізації та нових зв'язків. Зміни настільки посилили їхню діяльність, що вони можуть кинути виклик національним державам і чинити тиск на демократичні уряди. Недержавні актори здійснюють вплив через втручання, іноді повільно та непомітно. [7, с.20] У підсумку, особливість усіх цих гібридних засобів у їхній синергії. Вони не працюють поодиночці. Спочатку йде інформаційна підготовка, потім — економічний тиск, і на десерт — кіберудар по критичній інфраструктурі. Це створює такий тиск, що класичні норми про суверенну рівність і невтручання просто не встигають спрацьовувати, бо юридично важко зафіксувати момент самого нападу. Виходить, що сучасний агресор виграє війну ще до того, як вона була офіційно оголошена.

3.2. Вплив гібридних загроз на суверенітет держав

Гібридні загрози серйозно підіривають суверенітет держави поєднуючи економічні, військові, кібернетичні методи. Вони спричиняють інформаційну вразливість, руйнують довіру до влади та змушують втрачати контроль над інфопростором. Традиційне розуміння суверенітету як такої собі «непреступної фортеці» сьогодні виглядає майже наївно, бо гібридні загрози б'ють не по

стінах, а по самому фундаменту держави. Основна небезпека тут у тому, що агресія стає розмитою. Коли на країну йде кібератака або вкидається потужна порція дезінформації, суверенітет не втрачається миттєво, як при окупації території. Він ніби розчиняється поступово. Це такий собі суверенітет, де формальні ознаки є, а реального контролю над процесами — нуль. Найбільше дістається політичній незалежності. Гібридні методи дозволяють маніпулювати волею виборців або підкуповувати еліти через складні офшорні схеми, що фактично перетворює державний апарат на інструмент у руках іншої країни. Виходить парадокс: юридично втручання ніби й немає, оскільки такі дії можуть вважатися лише висловлення альтернативної думки в соціальних мережах або реалізації комерційних інтересів, а по факту — стратегічний курс країни розвертається на 180 градусів за вказівкою ззовні. Це прямий підрив суверенної рівності, бо держава-жертва стає об'єктом маніпуляцій, навіть не усвідомлюючи, що її воля вже не належить їй самій. Економічний суверенітет теж під ударом, і тут гібридність проявляється максимально цинічно. Через енергетичний шантаж або блокування критичного експорту агресор змушує державу йти на політичні поступки, які раніше були б немислимыми. Це вже не просто конкуренція, а використання економіки як зброї (weaponization of trade). У такій ситуації право держави самостійно визначати свій розвиток стає заручником чужих інтересів. Суверенітет у цьому випадку перетворюється на предмет торгу, де ціною є стабільність національної валюти чи світло в домівках громадян. Зрештою, головний вплив гібридних загроз полягає в ерозії довіри — між народом і владою, між різними соціальними групами. Без внутрішньої єдності суверенітет не може встояти, бо він тримається на легітимності інститутів. Коли через інформаційний хаос ці інститути дискредитуються, держава втрачає суб'єктність на міжнародній арені. Вона стає слабкою ланкою, якою легко керувати через страх, паніку або внутрішні конфлікти. Щодо того, як сьогодні взагалі виживає державний суверенітет, то для нашої науки це питання стало ледь не найголовнішим ще з перших днів незалежності. Будь-які серйозні події, як у зовнішній політиці, так і всередині країни, неминуче б'ють по самій суті цього поняття, ламаючи старі моделі

захисту. Зазвичай такі зміни йдуть потроху, але бувають моменти, що змушують переосмислювати природу суверенітету просто докорінно. Після початку гібридної війни в Україні, найбільшими викликами для інформаційного суверенітету стали:

- втрата єдиного інформаційно-територіального контуру. Це стосується як і зміни географічних кордонів через окупацію частини територій так і втрати певного числа людей через окупації, еміграції та міграції
- розвиток нових медіа та недосконалість державного регламентуючого механізму, наслідком стало проникнення в національне інформаційне середовище
- обмежені ресурси для протистояння інформаційно-психологічним операціям ворога
- інформаційна вразливість громадян за рахунок емоційного сприйняття воєнних дій, тобто недостатня обізнаність населення щодо інформаційно-психологічних загроз та їхнього впливу

Перелік таких факторів що впливають а інформаційний суверенітет буде змінюватися з урахуванням світових тенденцій та перебігом протиборства.

Отож, гібридні загрози — це не просто новий вид зброї, це спосіб деконструкції самої ідеї державної самостійності, де замість відкритого бою відбувається тихе й непомітне поглинання волі нації.

3.3. Приклади порушення суверенної рівності через гібридні інструменти.

Якщо шукати найгучніші кейси, то першим на думку спадає естонський сценарій 2007 року. Це був, мабуть, перший випадок у цифровій історії, коли цілу державу спробували «вимкнути» через кібератаки. Приводом стало всього лише перенесення пам'ятника, але відповідь була чисто гібридною: банківська система, урядові сайти, медіа — усе просто лягло. Формально — ніяких танків, ніякої оголошеної війни. Але по факту, це був прямий удар по спроможності Естонії функціонувати як незалежний суб'єкт. Суверенна рівність тут виявилася беззахисною, бо юридично агресію було важко пришити конкретному уряду, хоча всі розуміли, звідки береться початок. Ще один

класичний, але дуже цинічний приклад — це використання енергетичних ресурсів як політичного тиску. Згадаймо численні «газові війни» проти України чи Молдови. Схема завжди однакова: як тільки політичний курс країни починає не подобатися сусіду, раптово псуються труби або ціна злітає до небес без жодних економічних підстав. Це чистий економічний шантаж. Держава-жертва опиняється перед вибором: або замерзати й отримувати колапс економіки, або здавати свої національні інтереси. Про яку рівність сторін можна говорити, коли одна сторона тримає руку на вентилі, використовуючи його як пістолет біля скроні іншого суверена? Інформаційне втручання у вибори — це взагалі ключова мета гібридності. Кейс із президентськими виборами в США 2016 року, чи референдум щодо Brexit показали, що можна змінити долю цілої нації через ботоферми та таргетовану дезінформацію в соцмережах. Коли зовнішні сили маніпулюють суспільною думкою так, що люди голосують проти власних інтересів, суверенітет стає фікцією. Юридично -це нібито не втручання, оскільки відсутній безпосередній примус до цієї дії, але фактично — це крадіжка політичної волі цілого народу. Це ламає саму суть суверенної рівності, бо держава втрачає право самостійно, без зовнішнього впливу, визначати свій шлях. Також не варто забувати про використання міграційних криз як зброї. Те, що відбувалося на кордонах Польщі та Литви з боку Білорусі останніми роками — це ідеальний приклад гібридного тиску. Людей просто використовують як живі снаряди, щоб дестабілізувати сусідню країну, змусити її виправдовуватися і витратити шалені ресурси на оборону кордонів. Це пряма атака на територіальний суверенітет, але під маскою гуманітарної ситуації. Яскравим прикладом такого зламу стала нинішня гібридна війна Росії проти України. Цей формат зовсім не схожий на ведення звичайної війни, тут демонструються нові якості ведення військових дій. Тут поєднуються і фронтові дії, і купа немілітарних дій для впливу. Як результат, сьогодення боротьба йде не тільки на прифронтовій зоні. Вона значною мірою перекочувала в інфополе, виходячи далеко за будь-які географічні межі й затягуючи в конфлікт абсолютно нових людей, на яких постійно намагаються вплинути. У такій ситуації побудова нової моделі саме інформаційного

суверенітету стає для України питанням виживання. Адже від того, наскільки стійким буде цей простір, сьогодні прямо залежить і те, чи встоїть державний суверенітет України взагалі. Усі ці приклади доводять одне: гарантії ООН про рівність держав сьогодні часто не варті навіть того паперу, на якому вони написані, бо гібридні інструменти дозволяють знищити незалежність країни, навіть не перетинаючи її кордон у військовій формі.

РОЗДІЛ 4. МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУВЕРЕННОЇ РІВНОСТІ У ХХІ СТОЛІТТІ

4.1. Роль Міжнародного Суду ООН та міжнародних трибуналів у захисті суверенних прав.

Міжнародний суд ООН є одним із найголовніших інституцій ООН, поряд з Генеральною Асамблеєю, Радою Безпеки, Економічною і Соціальною Радою, Радою з Опіки і Секретаріатом. Згідно зі статтею 92 Статуту ООН Міжнародний суд ООН є головним судовим органом Організації Об'єднаних Націй. Він діє згідно до доданого Статуту, що заснований на Статуті Постійної Палати Міжнародного Правосуддя і створює невід'ємну частину Статуту Організації Об'єднаних Націй. Роль Міжнародного Суду ООН у вирішенні міждержавних спорів однозначно велика. Це обумовлено важливістю питань, які містяться у зверненнях до Суду, зокрема, останній виклав чітко і недвозначне розуміння взаємних прав і обов'язків держав, що впливають із найважливіших загальновизнаних принципів і норм сучасного міжнародного права: незастосування сили і загрози силою, невтручання у внутрішні справи інших держав, суверенної рівності, права народів і націй на самовизначення, свободи міжнародного судноплавства. Суд провів розмежування між застосуванням сили в міжнародних відносинах і актами агресії, уточнив зміст і кордони прав держав на самооборону і колективну самооборону, сформульована концепція паралельної дії звичайної і договірної норм міжнародного права тощо. [15,с. 542] Якщо чесно, то роль Міжнародного Суду ООН (МС ООН) у захисті суверенітету — це така собі палиця на два кінці. З одного боку, маємо нібито ідеальну площадку, де якась маленька держава може витягнути на килим світового гіганта і на рівних доводити свою правоту. Тут і проявляється та сама суверенна рівність: у залі суду авіаносці чи ядерні боеголовки не рахуються, важать лише юридичні аргументи. Коли Гаага виносить вердикт проти великої держави, це реально сильний прецедент, який каже всьому світу — суверенітет це не порожній папірець, а броня, яку не можна просто так пробити силою. Але от з іншого боку тут ми впираємося в глуху стіну. У МС ООН немає своїх армії, щоб змусити порушника виконувати

рішення. Якщо якась країна-важковаговик просто каже "ігнорую", то захист суверенних прав фактично зависає десь у повітрі. Навіть, якщо рішення не виконують миттєво, воно створює такий собі юридичний токсикоз для агресора. Це стає базою для санкцій, політичного тиску і повної дипломатичної ізоляції. Тобто суд працює як такий собі морально-правовий орієнтир, який поступово, але впевнено "дотискає" ситуацію через світову спільноту. Міжнародні трибунали — це взагалі окрема пісня. Вони фактично перекреслили старе правило, що правитель може робити зі своїм народом що завгодно під прикриттям незалежності. Коли трибунал береться за диктаторів, він чітко дає зрозуміти: суверенітет не дорівнює всюдозволеності. Це, звісно, жорстке обмеження класичних прав держави, але водночас це єдиний спосіб захистити справжню основу суверенітету — людей. У підсумку ці суди не є чарівною паличкою, яка зупинить війну за вечір, але вони дають мову права там, де раніше панувало тільки право сили. Це робить суверенну рівність хоч і проблемною, але все ж таки реальною категорією в міжнародному хаосі.

4.2. Співробітництво в межах НАТО та ЄС як інструмент колективної протидії гібридним впливам

Коли ми починаємо розбирати роль НАТО чи ЄС у боротьбі з гібридними загрозами, то фактично впираємося в нову реальність: суверенітет у чистому вигляді сьогодні — це розкіш, яку важко потягнути самотужки. Зараз ці організації стали такими собі колективними сейфами, де держави тримають свою безпеку. Звісно, доводиться ділитися частиною незалежності, підпорядковуватися загальним стандартам Брюсселя, але на виході країна отримує такий захисний купол, який сама б ніколи не збудувала. Це такий собі вимушений, але раціональний обмін — ти трохи обмежуєш свій суверенітет у прийнятті рішень, щоб реально зберегти свою державу від розвалу через зовнішні загрози чи кіберудари. Альянс зараз активно перешиває свій функціонал під «сірі зони». Вся ця система обміну розвідданими всередині НАТО — це спроба вибити головний козир гібридної війни — анонімність. Коли всі знають, хто натиснув кнопку, гібридність втрачає свій сенс і стає звичайним актом агресії. З Євросоюзом ситуація ще цікавіша, бо він тримає

«цивільний» фланг. Сила ЄС не в солдатах, а в правилах гри. Коли Брюссель вибудовує спільну енергетичну політику чи б'є по руках за дезінформацію, він фактично нарощує «м'язи» суверенітету для кожної окремої країни. Це заважає висмикувати слабші ланки по одній і шантажувати їх торговими ембарго чи газом. Так, європейська бюрократія часто бісить і гальмує процеси, але саме цей правовий панцир дозволяє малим націям не прогинатися під тиском великих агресивних сусідів. У підсумку, вся ця синергія НАТО і ЄС створює таку собі багатошарову оборону. Можна довго сперечатися про втрату ідентичності чи надмірну залежність від союзників, але в реальному світі гібридних воєн політика автономності — це пряма дорога до втрати всього. Тому колективна протидія сьогодні — це не обмеження суверенітету, а єдиний робочий спосіб його реально врятувати в умовах глобального хаосу. Ще один напрямок — це захист критичної інфраструктури. Мова про газопроводи, кабелі зв'язку на дні океану або електромережі. Гібридні впливи часто б'ють саме сюди, щоб посіяти хаос всередині суспільства. НАТО і ЄС створили спільні групи, які перевіряють, наскільки ці об'єкти готові до ударів. Також вони багато працюють з дезінформацією. В ЄС є свої структури, які відстежують фейки в соцмережах, а НАТО допомагає з точки зору стратегічних комунікацій, щоб люди менше велися на пропаганду, яка розхитує країни зсередини. Звісно, не все так ідеально, бо бюрократія в обох організаціях величезна, і іноді узгодження спільних кроків займає забагато часу. Проте іншого виходу немає. Гібридна війна розмиває кордони між миром і конфліктом, тому тільки через таку «подвійну» взаємодію можна реально захистити стабільність в Європі. Це фактично стає єдиним способом не дати агресору використати слабкі місця в демократичному устрої західних країн.

4.3 Міжнародне співробітництво та нові підходи до захисту суверенітету держав у XXI столітті

Нині, під тиском глобалізаційних хвиль, державний суверенітет фактично перебуває у стані перманентної мутації. Це прямий наслідок того, наскільки щільною стала інформаційна, економічна та суто політична взаємозалежність між країнами. Саме тому виникає критична необхідність переосмислити ті

виклики, які постають перед суверенною суб'єктністю як результат глобальних зсувів. Через глибоку деталізацію того, як саме новітні інструменти впливу накладаються на традиційні форми управління в умовах транснаціональної гри, розмиття владної монополії та глибинної інтеграції, було виведено — і суттєво доповнено — сучасну типологію моделей суверенітету. Сучасна логіка збереження державного суверенітету тепер лежить не у військовій силі як такій, а в площині технологічної та інформаційної життєстійкості (resilience). Тут головним опонентом стає не важка бронетехніка, а витончено прописаний алгоритм чи масштабований фейк, здатний «виключити» легітимність інституцій без єдиного пострілу. У такому розрізі міжнародна співпраця — це вже не просто протокольні усмішки, а створення реальних цифрових щитів та солідарних енерговузлів. Держави, що тверезо оцінюють ризики так званих «сірих зон», все частіше обирають шлях мережевого суверенітету. В цій парадигмі безпека — це швидкісний обмін даними «тут і зараз», а не чергові декларативні папери. Це вимагає від правового поля гнучкості, якої раніше катастрофічно бракувало, особливо коли мова заходить про атрибуцію кібердиверсій чи визнання економічного шантажу актом прямої агресії. Ми бачимо, як народжується нова етика: суверенітет сьогодні захищається не високим парканом, а здатністю бути частиною глобальної імунної системи, яка активується миттєво при атаці на будь-який її елемент. Більше того, новітні стратегії захисту суверенних прав дедалі частіше вбирають у себе концепцію «відповідальності за захист», що фактично робить внутрішній стан держави об'єктом світового моніторингу. Це породжує тертя між догмою про невтручання та сучасним імперативом прав людини, проте в умовах гібридних воєн саме внутрішня міцність суспільства стає першим ешелonom оборони. Таким чином, співпраця у XXI столітті — це вже не просто альянс проти зовнішнього агресора. Це складна екосистема взаємного підсилення, де суверенітет перетворюється з права на «герметичність» у право на солідарний захист спільними технологічними та інтелектуальними зусиллями всієї спільноти.

ВИСНОВКИ

Взагалі, підбиваючи підсумки всієї цієї роботи про суверенну рівність, я можу сказати одне: той класичний суверенітет, про який нам розказують на перших курсах, сьогодні реально тріщить по швах. Ми якось звикли думати, що це така собі залізна стіна, за якою держава робить що хоче, але в умовах нинішньої глобальної безпеки все виявилось набагато складніше, ніж здається на перший погляд. Як на мене, головна справа тут у тому, що зараз країнам, аби реально залишитися незалежними й не вилетіти з гри, доводиться добровільно йти на купу поступок — підписувати договори, вступати в НАТО чи ЄС, підлаштовувати свої закони під чужі стандарти. І це, що не кажи, зовсім не ознака слабкості чи втрати обличчя. Навпаки — це, мабуть, чи не єдиний спосіб хоч якось вижити в цьому глобальному світі, де всі від усіх залежать і де самотійно ти просто не витягнеш. Особливо гостро все це має зворотній ефект, коли ми починаємо розбирати оці гібридні загрози. У курсовій я намагалася максимально розкрити думку про те, що коли на державу нападають не танками чи літаками, а через кіберпростір, поширення дезінформації або енергетичний шантаж, то класичні норми міжнародного права просто часто виявляються недостатньо адаптованими до таких форм впливу. Вони реально не встигають за тим, як швидко летять технології вперед. Виходить парадокс: захист суверенітету здійснюється не лише на фізичних кордонах країни, а в цифрових мережах і, що ще важливіше, у головах людей, по яких б'є пропаганда. Саме оці "сірі зони", де агресори можуть роками капостити й казати "нас там немає", і є зараз найбільшою діркою в системі міжнародної безпеки. Я особисто впевнена, поки ми на рівні ООН чи інших структур чітко не пропишемо, що саме вважати гібридною атакою і як за це карати, жодна суверенна рівність не буде реально захищена. Це буде просто гарна фраза для трибун, а не реальний щит. Ну і головне, до чого я дійшла у цій роботі: суверенітет у XXI столітті — це вже давно не про те, щоб закритися від усіх на замок. Це про те, щоб бути сильним і зухвалим гравцем, якого реально чують. Рівність держав зараз — це не про кількість ракет, а про те, наскільки ти можеш захистити свій інфопростір і бути корисним у міжнародних союзах. На мій погляд, щоб цей принцип не

перетворився на порожній звук, світовій спільноті треба нарешті перестати грати в "подвійні стандарти" і домовитися про нові правила гри в цифрову епоху. Тільки через повне оновлення міжнародного права та реальну, а не паперову відповідальність за гібридні втручання, ми зможемо зробити суверенну рівність справжнім інструментом безпеки. Це має бути щит, який реально працює для кожної країни, незалежно від того, наскільки вона велика чи скільки в неї нафти. Тільки так можна гарантувати хоч якусь стабільність у цьому хаосі, який ми зараз спостерігаємо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бичківський О. О. Міжнародне приватне право : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 82 с.
2. Богів Я. С. До питання про сутність суверенітету: теоретико-правовий аспект // Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право». 2018. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2018/n2/18bystpa.pdf> (дата звернення: 03.05.2026).
3. Гібридні загрози та комплексна безпека : навч. посіб. / уклад. О. О. Карпенко, Є. Л. Осипова. Київ : ТОВ «ТРОПЕА», 2024. 76 с. DOI: <https://doi.org/10.32703/978-617-8268-30-5>.
4. Державний суверенітет в умовах глобалізації: теорія та практика : монографія / Н. А. Бабарикіна та ін. ; за заг. ред. О. М. Кіндратець. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2022. 226 с.
5. Дмитренко М. Проблемні питання інформаційної безпеки України. 2018. URL: https://journals.iir.kiev.ua/index.php/pol_n/article/download/3318/2997 (дата звернення: 03.05.2026).
6. Загола Т. М. Теоретичні підходи до дослідження співвідношення понять «міжнародна безпека», «колективна безпека» та «глобальна безпека» // Вісник ХНТУ. 2022. № 4 (83). С. 135.
7. Задорожний О. В. Актуальні проблеми міжнародного гуманітарного права : монографія. Київ : Юридична думка, 2021. 312 с.
8. Калайда Ю. П. Забезпечення цифрового суверенітету в умовах геополітичного протистояння: кращі практики зарубіжного досвіду // Інформація і право. 2021. № 2 (37). С. 145–154.
9. Карпенко О. О., Осипова Є. Л. Гібридні загрози та комплексна безпека : навч. посіб. Київ : ТОВ «ТРОПЕА», 2024. 76 с. DOI: <https://doi.org/10.32703/978-617-8268-30-5>.
10. Кучик О. С. Питання адаптації діяльності міжнародних безпекових організацій в умовах новітніх викликів міжнародній системі безпеки // 2022. № 1. DOI: <https://doi.org/10.31558/2519-2949.2022.1.7>.

11. Лукашевич І. В. Гібридні війни: правові механізми захисту суверенітету держав // Юридичний вісник України. 2020. № 7 (1419). С. 14–19.
12. Малига В., Дем'янчук О. Суверенітет держави як елемент міжнародного правопорядку // Scientific Collection «InterConf». 2022. № 123. С. 155–162.
13. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні : монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. 172 с.
14. Панасюк О. П., Олійник С. М., Литовченко В. П. Глобалізація та її виклики для національних суверенітетів: аналіз впливу глобалізаційних процесів на сучасне міжнародне право // Академічні візії. 2024. Вип. 33. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.12625395>.
15. Прієшкіна О. В., Харченко О. О. Політико-правова теорія державного суверенітету в умовах глобалізації та євроінтеграції // Правова держава. 2022. № 45. URL: <http://pd.onu.edu.ua/article/view/254361> (дата звернення: 03.05.2026).
16. Рудницька О. П. Роль Міжнародного Суду ООН у вирішенні міждержавних спорів // Юридичний науковий електронний журнал. 2023.
17. Савченко В. А. Кібербезпека держави в умовах гібридної агресії. Харків : Право, 2021.
18. Солодка О. М. Забезпечення інформаційного суверенітету держави: правовий дискурс // Інформація і право. 2020. № 1 (32). С. 80–87.
19. Топчій В. В. Межі державного суверенітету: теорія та практика // Прикарпатський юридичний вісник. 2016. Вип. 1. С. 78–81.
20. Чернописька В., Анциферова М. Обмеження державного суверенітету в умовах глобалізації: теоретико-правовий аспект // Law. 2023. Вип. 10, № 1 (37). С. 39–44. DOI: <https://doi.org/10.23939/law2023.37.039>.